

Av Signe Barfoed

Stora scenen, Kulturhuset Stadsteatern

Foto: Felix Swenson

KULTURHUSET
stadsteatern

Om materialet

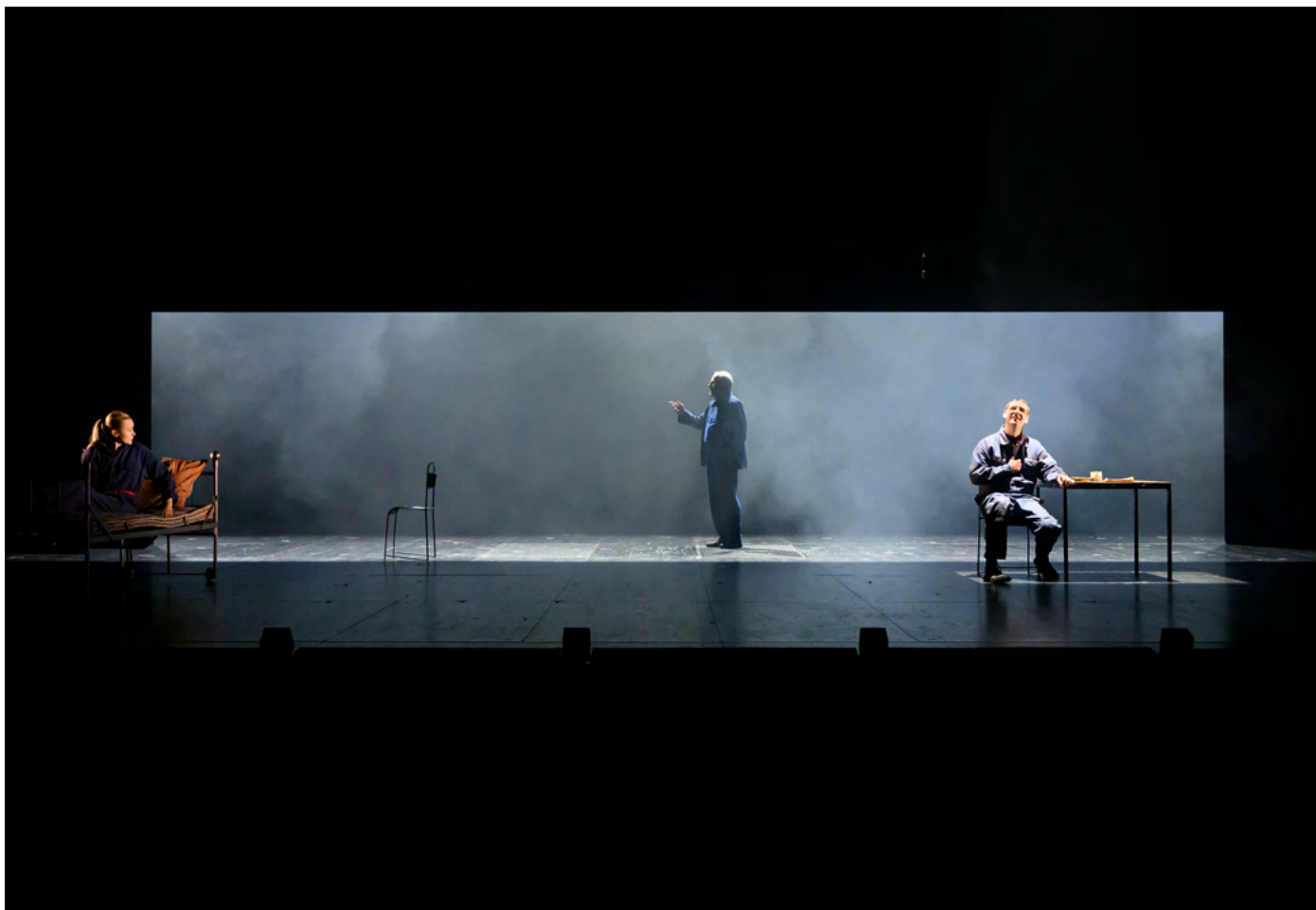

Foto: Sören Vilks

Det här materialet kan du se som en inspirationskälla till ett fördjupande efterarbete i klassrummet. Du kan förhålla dig fritt till dess innehåll och övningar samt anpassa dem efter elevernas intressen och behov.

Materialet består, utöver praktisk information, av en kort uppvärmningsövning, en metod för eftersamtal samt tematiska övningar knutna till föreställningen 1984. Övningarna kan göras individuellt, i större eller mindre grupper och knyts till ett flertal skolämnen.

Alla förstår och upplever teater på sitt sätt. Vi har alla individuella erfarenheter med oss som färgar av sig på vår upplevelse och förståelse av en föreställning, och det finns inga reflektioner som är rätt eller fel – alla har vi rätt till vår egen tolkning! Ett efterarbete i klassrummet kan bidra till ett utbyte av perspektiv och en fördjupad förståelse av både den individuella och den kollektiva upplevelsen – samt

den samtidigt vi är en del av. Arbetet kan väcka nya frågor och funderingar hos både elever och lärare, och förhoppningsvis kan det här materialet ge stöd och inspiration i detta.

Mycket nöje!

Inför teaterbesöket

Vi på Kulturhuset Stadsteatern önskar er alla en så bra teaterupplevelse som möjligt, därför kommer här lite information som vi tycker kan vara bra att ha med sig inför ett besök hos oss.

Förberedelser

Berätta gärna för eleverna i god tid att ni ska hit och se föreställningen 1984. Förklara till exempel hur ni kommer ta er hit, hur länge ni ska vara här och hur lång föreställningen är. Berätta också lite om uppsättningen ni ska se! Mer information finns på [vår hemsida](#). Ni kan även gå igenom vår [teaterordlista](#). På så sätt är ni alla bättre förberedda på vad som ska hända. Låt gärna teaterupplevelsen stå för sig själv utan krav på läxor eller skoluppgifter. Ett eventuellt skolarbete kopplat till föreställningen kan med fördel presenteras i efterhand.

Tid och plats

1984 spelar på Kulturhuset Stadsteaterns stora scen. Ni kommer alltså inte vara själva i salongen, utan delar upplevelsen med andra skolklasser och publikgrupper. Kom i god tid, gärna 30 minuter innan, så ni hinner hänga av er och kanske gå på toaletten i lugn och ro. Toaletter finns på entréplan samt i Stora scenens foajé. Väskor större än A4-storlek lämnas i garderoben på entréplan, vilket är kostnadsfritt. Dörrarna till salongen öppnar 15 minuter innan föreställningen startar och man kan då hitta sina platser. Det kommer även göras utrop i högtalaren när det är dags att ta plats i salongen. När föreställningen börjar stängs dörrarna till salongen och det är inte möjligt att bli insläppt om man kommer för sent.

Hörlurar

Kulturhuset Stadsteaterns uppsättning av 1984 är gjord som hörlursteater och som en del av upplevelsen kommer samtliga i publiken att ha på sig hörlurar under föreställningen. Dessa tillhandhålls av publikvärdarna i foajén och lämnas tillbaka på vägen ut. Vidare information om hörlurarna ges på plats.

Telefoner

Vi vill påminna er om att stänga av mobiltelefoner och annan teknisk utrustning som kan störa föreställningen, skådespelarna eller andra besökare. Även ljuset från skärmar kan störa. Det är inte tillåtet att filma eller fota under föreställningen, men detta går bra att göra under applåderna.

Lärarens roll

Hos oss är även du som lärare publik. Vi är måna om din upplevelse och vill påminna om att din nyfikenhet och lust smittar av sig på eleverna. Hos oss får publiken gärna reagera på det som händer på scenen. Reaktionerna kan och får vara olika. Några kanske måste röra lite på sig, andra kanske skrattar eller kommenterar. Det är helt okej, så länge det inte stör föreställningen eller andra i publiken. Du känner dina elever bäst och märker du att någon behöver lite extra stöd så håll dig nära den personen. Om ni är flera medföljande vuxna vill vi att ni placerar er utspritt bland eleverna. Fråga gärna publikvärdarna på plats om det är något du eller ni som klass undrar!

Om föreställningen

Foto: Sören Vilks

Winston delar sina hemligaste tankar med publiken, framtidens medborgare. Han inleder med orden: "Till framtiden, till en tid då tanken är fri. Självt lever han i Storebrors tidsålder, i ett totalitärt samhälle där inga sanningar längre finns och där Partiet övervakar, formar och styr människors handlingar, tankar och känslor.

Men Winston måste berätta, och vi ges inblick i en värld präglad av ensamhet, minnesförlust och angiveri. Partiet och Storebrors kontroll verkar oövervinnelig, ändå väcks Winstons känslor och motståndskraft till liv i mötet med Julia och tillsammans bestämmer de sig för att bekämpa regimen. Kärleksrelationen och motståndsplänerna upptäcks dock, vilket får förödande konsekvenser.

George Orwells världskända roman *1984* från 1949 fortsätter att vara oroväckande aktuell. I dramatisering av **Gustav Tegby** och regi av **Sara Cronberg** tar "likriktningens tidsålder" nu plats på Kulturhuset Stadsteaterns stora scen. Med hjälp av

hörlurar får publiken under 90 minuter ta del av den dystopiska berättelsen om Winston, Julia, O'Brian och det samhälle de lever i. Sara Cronberg och Gustav Tegby har tidigare samarbetat i uppsättningen av **Maria Gripes** *Skuggan över stenbänken* som spelade på Kulturhuset Stadsteatern 2023. På scen ser vi **Pekka Strang**, **Matilda Ragnerstam** och **Lennart Jähkel**.

Efter besöket

Foto: Sören Vilks

Uppvärmning: Minnesrunda

När ni är tillbaka i klassrummet och ska påbörja efterarbetet kan det vara bra att göra en kort uppvärmningsövning innan ni sätter i gång. Det bidrar till att skapa ett tillåtande rum och är ett bra sätt att få i gång både kropp och minne.

Be varje elev skriva ner sitt starkaste minne från föreställningen. Det kan vara kort eller långt, en liten detalj eller en större händelse – något som gjorde intryck! Begränsa gärna tiden och uppmuntra eleverna att ta det första de kommer på. Gå därefter ett varv och låt varje elev dela med sig av sitt minne.

Eftersamtal: Beskriva, tolka, associera

Inför ett fördjupande eftersamtal om föreställningen och teaterupplevelsen är det viktigt att påminna eleverna om att alla är fria att göra sina egna tolkningar. Bejaka det eleverna har tagit fasta på och använd deras nyfikenhet som inspiration i det vidare arbetet.

Ett bra sätt att påbörja ett samtal är genom att först **beskriva** så objektivt som möjligt vad ni har varit med om. Hur såg scenrummet ut? Vilka saker såg ni på scenen? Vilka färger hade ljuset? Hur lät musiken och ljudbilden? Hur såg skådespelarna ut, vad sa de och vad gjorde de?

Sedan kan ni börja **tolka** det som utspelade sig under föreställningen. Kom ihåg, det finns inga rätt eller fel! Vad handlade föreställningen om och vilka teman berördes? Vilka var karaktärerna och varför gjorde de som de gjorde? Var, i vilken sorts värld, ägde berättelsen rum? Vad tror ni föreställningen vill berätta?

Slutligen kan samtalet bli mer **associativt** och personligt. Vilka frågor eller känslor väcker föreställningen hos dig? Får det dig att tänka på något speciellt? Fanns det delar av föreställningen du kände igen dig i – vilka och på vilket sätt? Är föreställningen relevant och i så fall, varför det?

Tema: Berättande och dess former

Foto: Sören Vilks

Övning: Dystopiska berättelser

1984 är en dystopisk berättelse om en framtida värld där Partiet och Storebror är ständigt övervakande och styr allt, även människors inre känslor och tankar. George Orwell är inte den enda romanförfattaren som ägnat sig åt att skriva dystopiska berättelser. Här i Sverige skrev till exempel **Karin Boye** 1940, 9 år före utgivningen av 1984, romanen *Kallocain*. Även här skildras ett totalitärt övervakningssamhälle.

Andra dystopiska berättelser är exempelvis **Margaret Atwoods** *A handmaid's tale* från 1985 och **Suzanne Collins** *Hungerspelen* från 2000-talet, som båda är filmatiserade. Dystopin verkar vara en genre som går igen i olika historiska tidsperioder.

Gå ihop i mindre grupper

Be varje grupp skriva ner alla de dystopiska berättelser de känner till. Det kan handla om teater, böcker, film, tv-spel, m.m.

Be dem därefter göra en tankekarta över dystopin

som genre. Vilka formmässiga och innehållsmässiga kännetecken har genren? Vad handlar dystopier om? Hur är miljöerna och karaktärerna? Finns det färger, toner och andra stämningsskapare som går igen? Hur är tempot i berättelserna?

Samlas i helklass och låt grupperna presentera vad de kommit fram till.

Diskutera sedan:

- Varför tror ni att så många människor gillar dystopier?
- Vad kan dystopier ge oss människor? Kan dystopier något som andra genrer inte kan, vad är det i så fall?
- Finns det nåt särskilt i vår tid som gör dystopier extra viktiga, eller som kan förklara varför flera konstnärer väljer dystopin som uttrycksform och varför publiken uppskattar denna? Tror ni det samma gällde när Orwell skrev 1984?

Tema: Berättande och dess former

Övning: Adaptionstudie – från bok till scen

Kulturhuset Stadsteaters uppsättning av *1984* är en adaption: en dramatisering av Orwells roman-klassiker gjord för en modern teaterscen. I följande övning får klassen genom en adaptionstudie möjlighet att undersöka berättelsen om Winston och det samhälle han lever i ytterligare. Genom att dra jämförelser kan eleverna få syn på de olika sätt som konstformerna litteratur och scenkonst kan ge kropp och känsla till en berättelse.

Antingen innan eller efter ni har sett teaterföreställningen *1984* kan klassen läsa George Orwells roman *1984* från 1949.

Gör sedan en adaptionstudie genom att analysera teaterföreställningen i relation till romanen. Förslagsvis gör ni detta gruppvis och låter varje grupp presentera vad de kommit fram till, alternativt gör ni studien tillsammans i helklass.

Exempel på frågor att utgå ifrån i undersökningen:

På vilka sätt är de olika versionerna lika, hur skiljer de sig åt? Hur gestaltas exempelvis platsen och den värld berättelsen utspelar sig i? Hur porträtteras karaktärerna, deras tankar, känslor och beteenden? Vilka relationer tar plats i de två versionerna? Hur är publiktilltalet och vem har publikens/läsarens sympati? Hur skulle ni beskriva dialogen – hur är rytmen, ordvalen, tonen och så vidare? Är det några repliker som återkommer i båda versionerna? Varför tror ni det är så? Vilka är de olika versionernas styrkor och svagheter?

Fördjupande steg

Uppmana eleverna att göra en egen adaption. Välj ut en scen ur *1984*, romanen eller föreställningen, och be eleverna skriva en egen version. Denna gång ska scenen gestaltas ur Julias synvinkel! Utöver perspektivbytet är adaptionen fri och scenen kan göras som en talad dialog för film, radio/podd eller teater, det kan vara som en del ur ett seriealbum eller en situation i en novell, som en sångtext eller liknande. Använd er fantasi och kreativitet!

Bonusinfo!

Visste ni förresten att den nutida författaren **Sandra Newman** har skrivit romanen *Julia*? Det är en återberättelse av Orwells *1984* berättat ur Julias perspektiv. Boken utkom 2023.

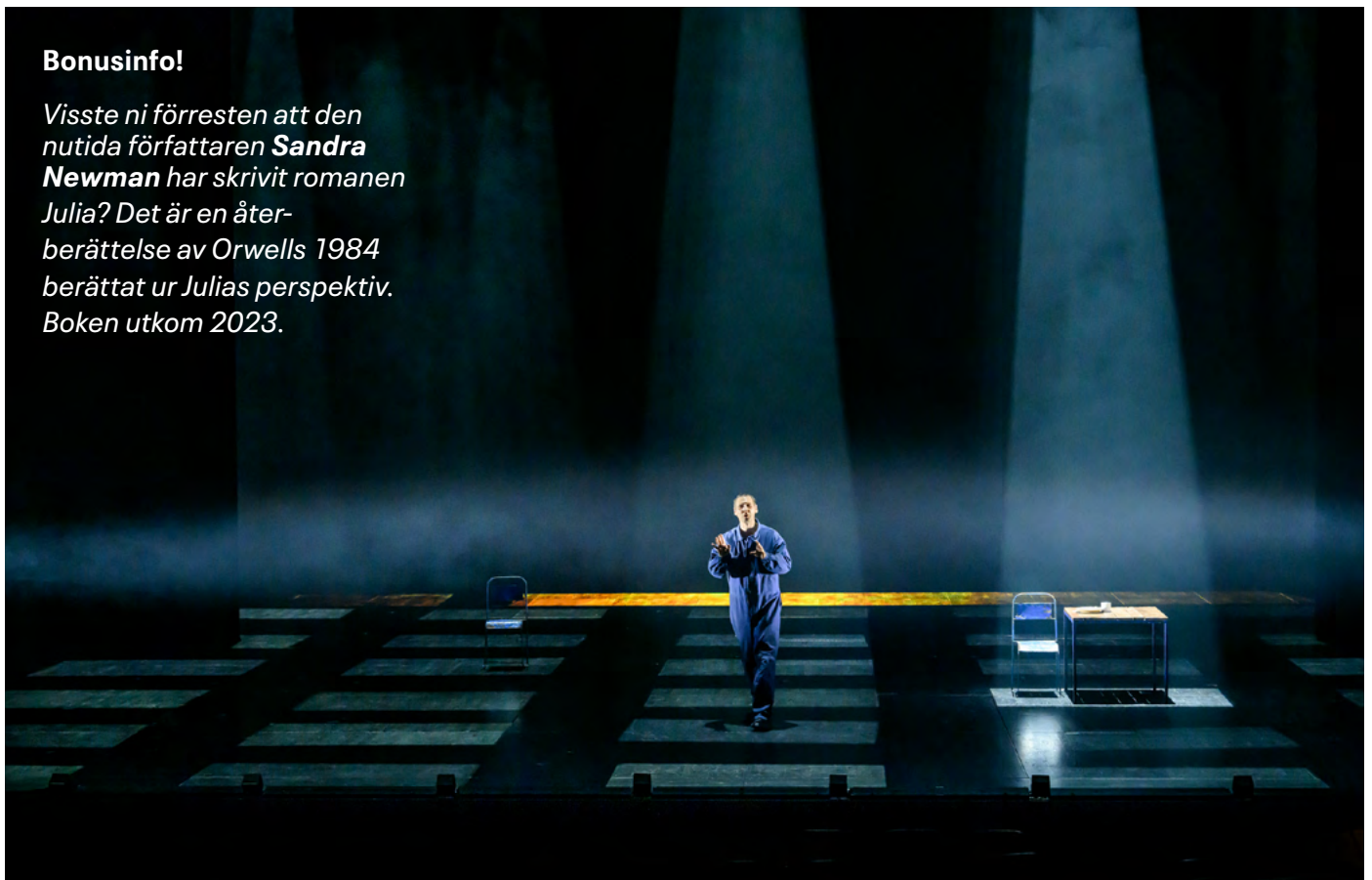

Foto: Sören Vilks

Tema: Berättande och dess former

Övning: Hörlursteater

Föreställningens regissör Sara Cronberg har tillsammans med resten av det konstnärliga teamet valt att göra teaterföreställningen 1984 till hörlursteater. Varje enskild person i publiken upplever föreställningen genom hörlurar. Det är en konstnärlig form där ljudet är centralt, men där det auditiva uttrycket också samverkar med andra aspekter, såsom det visuella uttrycket och rummets utformning.

Samtala i helklass och kom gärna med konkreta exempel från föreställningen:

- På vilka sätt tycker ni att berättelsen om Winston och den värld han lever i tjänar på att bli gestaltat genom ljud? Hur hänger till exempel föreställningens tema om övervakning ihop med det konstnärliga greppet att använda sig av hörlurar?
- Vilka känslor och stämningar skapar användningen av hörlurar? Upplevs berättelsen exempelvis som klaustrofobisk, drömsk eller läskig?
- Hur är det att vara publik tillsammans när alla sitter med egna hörlurar? Tycker ni det skapar gemenskap eller isolation, intimitet eller distans?
- Kulturhuset Stadsteaterns uppsättning är teater och talar till flera sinnen än hörseln. Vilken effekt har det att ljudet, den talade dialogen, sker live? Vilken betydelse får skådespelarnas kroppar på scen och det fysiska rummet för er upplevelse av 1984?

Foto: Sören Vilks

Övning: Att berätta genom ljud

Konstnärliga uttryck och berättelser eggas fantasin. Vi som mottagare skapar inre bilder och associationer. Detta blir särskilt tydligt i samband med ljuddrama där man enbart berättar genom ljud, såsom talad dialog, musik, distinkta läten, dovt muller och liknande. Ljud kan gestalta alla sorters världar, såväl inre som yttre, och snabbt förflytta handlingen mellan olika rum och tider. I denna övning ges eleverna möjligheten att testa på konstnärlig gestaltning och själva berätta genom ljud.

Dela in klassen i mindre grupper

Varje grupp väljer ut en berättelse de vill göra som ljuddrama. Man kan hitta på något helt eget eller utgå från en förlaga. Ni kan även välja att gestalta en del ur 1984. Undersök då gärna berättarperspektivet. Kanske hörs andras röster än Winstons och O'Brians? Beroende på hur mycket tid ni har till förfogande kan ni välja att göra allt från en scen, till en längre berättelse.

Gruppen ska nu komma på ett kreativt upplägg. Vad ska ljuddramat gestalta? Och hur ska ni göra? Berättelsen kan vara linjär med tydlig början, mitt och slut, men den kan lika gärna vara fragmentarisk som ett collage eller mer poetisk och kretsa kring en känsla eller liknande. Tonen kan vara dramatisk, satirisk, romantisk eller något helt annat – det är upp till varje grupp att bestämma. Fundera över hur många karaktärer och vilka röster som ska vara med. Reflektera även över ljudbilden. Ska den innehålla musik eller andra stämningsskapande ljud som skapar miljö och känsla?

Spela in, klipp ihop och ljudlägg. Om ni har möjlighet får projektet gärna sträcka sig över längre tid så eleverna ges tillfälle att verkligen utforska sitt eget berättande samt ljudmediets möjligheter och begränsningar. Ett kortare ljuddrama går självklart också utmärkt.

När alla är klara kan ni ha premiär i klassrummet. Släck ner, kanske blunda, och lyssna.

Avsluta gärna med att låta varje grupp dela med sig av sin arbetsprocess. Varför blev det som det blev? Är ni nöjda? Var det något som förvånade er under inspelningen eller klippningen?

Tema: Människan och samhället

Foto: Sören Vilks

Övning: Språkets makt

Kontroll över språket och relationen mellan språk och makt är ett centralt tema i 1984. I föreställningens dystopiska världs raderas ständigt språkliga begrepp för att på så sätt även radera det fenomen som begreppet hänvisade till – finns det inget ord för det, existerar det inte. På samma sätt formar användningen av "nyspråket" individens tankemönster och världsåskådning i enlighet med Partiets ideologi och styrning.

Samtala i helklass. Dra gärna paralleller mellan föreställningen och berättelsen i 1984 och vår samtid. Läs eventuellt också det tillägg om *Nyspråkets principer* som finns långt bak i Orwells roman. Försök komma på konkreta exempel från både den fiktiva och verkliga världen:

- Vilka är sambanden mellan språk, sanning och makt? På vilka sätt kan kontroll över språket exempelvis även kontrollera människor och samhällen?
- Hur hänger förekomsten, tillkomsten och utplåningen av språkliga begrepp ihop med vår världsbild, sätt att leva på och den politiska styrningen? Hur hänger till exempel nya begrepp ihop med nya sanningar? Och kan det vara på både gott och ont?
- Går det att skilja på språk och vår förståelse av verkligheten? Existerar till exempel det som inte kan uttryckas genom språket? Vad är det i så fall?

Fördjupande steg

Om ni vill fördjupa arbetet kan ni göra grupparbeten kopplade till olika språkfilosofier och deras tankar om språk, sanning och makt.

Tema: Människan och samhället

Foto: Sören Vilks

Övning: Övervakning – frihet – demokrati

Storebror ser, hör och vet allt. Överallt finns det övervakande teleskärmar, och samhällets medborgare anger varandra. Diskussionen om övervakningens för- och nackdelar är ytterst aktuell. Vem har tillgång till vad, och till vilket pris? Och hur hänger demokrati ihop med individens frihet och integritet?

Dela in klassen i grupper. Varje grupp får i uppgift att göra research kring vad som skrivits om övervakning i relation till demokrati. Du som lärare kan också välja ut olika artiklar som du delar ut till grupperna. På Kulturhuset Stadsteaterns hemsida finns ett exempel att utgå ifrån [klicka här](#)

Frågor att utgå ifrån i arbetet: Vem uttalar sig? Är det till exempel en politiker, en forskare eller en influencer? Vad är deras olika argument och varifrån

hämtar de stöd för dessa? Hur beskriver de för- och nackdelarna vid övervakning? Vad innebär demokrati, enligt dem? Lyfter någon av dem begrepp som frihet och integritet, i vilka sammanhang då? Skiljer sig hållningarna åt eller är de snarlika, på vilka sätt i så fall?

Samlas i helklass och låt varje grupp presentera vad de kommit fram till.

Avsluta genom att tillsammans reflektera kring demokratibegreppet och hur det hänger ihop med individens frihet och integritet.

Tema: Människan och samhället

Övning: Det förflutna

"Den som behärskar det förflutna behärskar framtiden. Den som behärskar nutiden behärskar det förflutna." Så låter partislagordet i 1984. Partiet ändrar historien så den passar Storebrors styre. Tidigare allierade benämns plötsligt som ständiga fiender, och det kollektiva minnet om det som varit raderas. 1984 beskriver inte bara ett totalitärt samhälle utan även ett historielöst sådant. Det kanske finns ett samband?

Fundera först tillsammans i par:

1. Kommer ni på historiska händelser eller tendenser och handlingar i vår samtid som kan ses som försök till radering av historien? Vilka och på vilka sätt medverkar de till ett förnekande, en omskrivning eller utplåning av historien?

2. Tycker ni det är viktigt att minnen bevaras för eftertiden i ett samhälle? Varför det i så fall? Kan ni komma på några organisationer som arbetar för bevarandet av minnen och att vi aldrig får glömma historien? Vilka är de och hur gör de i sitt arbete? Om ni inte känner till några kan ni söka på nätet.

Samlas i helklass och låt paren dela med sig av sina tankar.

Diskutera sedan vidare:

- Vad betyder det att ett antagande eller en handling är historielös? Hur kan den politik som bedrivs i ett visst sammanhang till exempel vara historielös? Vilka faror innebär historielöshet? Koppla gärna era tankar till det samhälle som beskrivs i 1984.
- Hur hänger gemenskap och identitet ihop med historia och minnen?
- På vilka sätt påverkar kunskap om det förflutna ens möjligheter att göra motstånd?
- I 1984 har Storebror makten över det förflutna och vad som är sant kan plötsligt göras osant. På vilka sätt kan vi säkerställa att vår bild och kunskap om historien och det förflutna är sann? Vilka har denna förmåga, och hur gör de i sitt arbete? Vad innebär det för ett samhälle att man delar vissa sanningar? Hur hänger förståelsen av det förflutna ihop med vår förståelse av samtiden?

- Historieskrivningen har aldrig varit neutral, och vissa människors berättelser har till exempel osynliggjorts. Genom att förhålla sig kritisk till tidigare historieskrivning och lyfta nya perspektiv är man med och skriver om historien – vi får veta nya saker som kan förändra vår världsbild. Vad är skillnaden på denna typ av historieomskrivning och den som görs i 1984 och kanske även på vissa håll i vår egen värld?

Foto: Sören Vilks

Övning: Det mänskliga som motståndskraft

Winston påpekar att det finns något som står över Partiet, nämligen människan: det mänskliga, den mänskliga gnistan, det som är inuti. I det mänskliga finns det alltså en potentiell motståndskraft.

Fundera först var för sig eller i par:

- Vad är det mänskliga? Vad menar Winston i 1984 att det mänskliga är? Vad är det särskilda med det mänskliga? Vad skiljer det från annat, och vad betyder det mänskliga för individen och samhället? Vad betyder det mänskliga för dig?

Be varje elev skriva sin egen text om det mänskliga. Texten kan vara i form av en dikt, en sång eller kortare novell. Som en hyllning, en kärleksförklaring eller ett politiskt tal.

När alla är klara kan de som vill dela med sig av sina reflektioner. Kanske någon känner sig manad att läsa sin text högt?

Om produktionen

Foto: Sören Vilks

Medverkande

Lennart Jähkel
Pekka Strang
Matilda Ragnerstam

Produktion

AV: George Orwell
ÖVERSÄTTNING: Thomas Warburton
DRAMATISERING: Gustav Tegby
REGI: Sara Cronberg
SCENOGRAFI OCH KOSTYM: Lizzie Clachan
LJUS: Susanna Hedin
LJUD OCH KOMPOSITION: Lisa Nordström
VIDEODESIGN OCH LJUDKONSULT: Stefan Stanisic
MASK: Susanne von Platen
DRAMATURG: Amanda Fromell

PREMIÄR: 14 mars 2025, Stora scenen,
Kulturhuset Stadsteatern

REKOMMENDERAD ÅLDER: Från åk 9

FÖRESTÄLLNINGSLÄNGD: Ca 90 minuter utan paus

FRÅGOR: skolombud@kulturhusetstadsteatern.se

BILJETTER: [mina sidor](#)

LÄS MER OM PjäSEN: [på webben](#)

Intresserad av mer?

Läs mer om vår [skolverksamhet](#).

Har du tips på förbättringar gällande vårt lärmaterial eller kring den upplevelse du och dina elever haft under ert besök hos oss – hör gärna av dig. Vi är tacksamma både för ris och ros.
skolombud@kulturhusetstadsteatern.se

KULTURHUSET
stadsteatern